

УДК 811. 161. 2'373. 46:01

Р. З. БІЛОУСОВА
(Львів, Україна)

ТЕРМІНИ З КОМПОНЕНТОМ *БІБЛІО-* В ГАЛУЗЕВІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ БІБЛІОГРАФОЗНАВСТВА

У статті окреслено мовні особливості бібліографознавчих термінів з компонентом *бібліо-*, зібраних із галузевих термінологічних словників. Розглянуто однослівні та багатослівні термінологічні сполуки, які містять слова *бібліографія* і *бібліографічний*, погруповано їх за значенням, виділено тематичні та лексико-семантичні групи.

Ключові слова: українська мова, термінологія, бібліографознавчий термін, слова з компонентом *бібліо-*.

Важливе значення для розвитку бібліотекознавства та бібліографії має впорядкування та систематизація їхньої термінології. Пріоритетним завданням є дослідження особливостей функціонування термінів, їхньої структури та взаємозв'язків.

У галузевій терміносистемі, її побудові, структурованості відображені особливості національної мови. Терміни з компонентом *бібліо-* входять до ядерної зони терміносистеми, тому мета дослідження – з'ясувати особливості термінів із цим компонентом щодо структури та змістового наповнення.

Об'єктом дослідження є система бібліографознавчих термінів, дібраних із термінологічних словників. Предметом – структура цих термінів, їхні тематичні та лексико-семантичні групи.

Джерельною базою слугували галузеві термінологічні словники, зокрема Куделько Е. В. “Довідник з бібліотекознавства і бібліографії” (ДЗБІБ), “Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики” (КТСБСІ), “Словник книгознавчих термінів” (СКТ), “Словник основних термінів з бібліотечно-інформаційної діяльності” (СОТЗБІД).

Питання особливостей та аналізу слів з терміноелементом *бібліо-* розглянуто у працях І. М. Кочан та М. В. Сташко. Зокрема, І. М. Кочан аналізує специфіку міжнародного компонента *бібліо-* в науковій термінології сучасної української мови. Зазначає, що слова із цим компонентом – переважно терміни наукової сфери та бібліотечної справи, хоч деякі з них набули побутового вжитку. Терміноелемент *бібліо-* чітко окреслює систему термінів, пов'язаних із

Р. З. БІЛОУСОВА, 2017

книгою, книгознавством [1, с. 125]. Історію формування терміна *бібліографія*, уведення його у наукових обіг, а також вживання у теоретичній і практичній роботі окреслює М. В. Сташко [Там само, с. 312].

Зібраний матеріал налічує 80 термінів.

За структурою вони можуть бути: однослівні й багатослівні. Серед однослівних виявлено 7 термінів (*бібліографія*, *бібліограф*, *бібліографознавець*, *бібліографознавство*, *бібліографування*, *біобібліографія*). Це переважно складні слова або слова-композиції, що мають кілька іншомовних (класичних) елементів). Вони позначають:

- осіб за професійною або виконуваною роботою (2 терміни): *бібліограф*, *бібліографознавець*. Наприклад: *бібліограф* – суб'єкт практичної бібліографічної діяльності (КТСБСІ, с. 35); *бібліографознавець* – суб'єкт бібліографознавства (КТСБСІ, с. 35).

- наукові розділи, навчальні дисципліни (2 терміни): *бібліографія* – наука, що розробляє методи опису виданих документів, складання їх покажчиків і оглядів для наукового й практичного використання (СКТ, с. 23); *бібліографознавство* – наукова дисципліна книгознавчого циклу, що вивчає історію, теорію, методику й проблеми бібліографії (Там само, с. 23).

- процес (1 термін): *бібліографування* – процеси підготовки (створення, виробництва) *бібліографічної інформації*, які завжди орієнтуються на споживача інформації (абстрактного, потенціального чи конкретного, групового чи індивідуального) (КТСБСІ, с. 34).

Терміни *бібліографія*, *бібліографічний* входять до складу термінів-словосполук. Розглянемо термінні гнізда із цими компонентами. Ці слова складаються з двох грецьких коренів *biblio* – книга та *grafo* – пишу, тобто описую книгу, книгописання, переписування книг. Терміну *бібліографія* властива полісемія: 1) перелік книг, журналів, статей з певної галузі з зазначенням вихідних даних (місце видання і рік випуску, назва видавництва) тощо (СКТ, с. 23); 2) відділ у періодичних виданнях, присвячений короткому оглядові книг, що вийшли з друку; 3) система річних видів діяльності (практичної, науково-дослідної, педагогічної, управлінської), яка забезпечує виробництво та функціонування бібліографічної інформації в суспільстві (КТСБСІ, с. 33).

У поєднанні з префіксом *біо-* утворюється новий термін: *біобібліографія* – бібліографія, що подає інформацію про твори певних авторів (КТСБСІ, с. 37).

А поєднання трьох грецьких коренів *biblio*, *grafo* і *teka* (сховище) – утворює новий термін *бібліотекографія* – опис бібліотек або окремої бібліотеки; до першої належать довідники про бібліотеки, до другого – путівники по конкретних бібліотеках (ДЗБІБ, с. 24).

Серед кількаслівних виявлено 73 терміни. Це терміни різних структур як дво-, так і тричленних. Серед двочленних домінують моделі іменник + прикметник, де фахове слово може бути у функції іменника чи прикметника. Термінів з іменниковим фаховим компонентом *бібліографія* у поєднанні з прикметниками налічуємо 12. Вони позначають:

- видову характеристику: *загальна бібліографія*, *спеціальна бібліографія*, *рекомендаційна бібліографія*, *ретроспективна бібліографія* (4 терміни). Наприклад: *загальна бібліографія* – вид бібліографії, пов'язаний із реалізацією формальних і змістовних відповідностей у системі “документ – споживач”, у

якому більше враховуються особливості документів, ніж інформаційних потреб споживачів. Подає відомості про документи, якими можуть користуватися всі споживачі, незалежно від особливостей їхніх індивідуальних і групових інформаційних потреб (КТСБСІ, с. 35); *спеціальна бібліографія* – вид бібліографії, пов’язаний із реалізацією ціннісних відповідностей у системі “документ – споживач”, у якому більше враховуються особливості інформаційних потреб споживачів, ніж документів. Має різновиди, спрямовані на обслуговування різних категорій читачів, які виявляють спільні або близькі за характеристикою бібліографічні потреби (КТСБСІ, с. 35); *рекомендаційна бібліографія* – вид бібліографії, суспільне призначення якої – сприяти загальній освіті, самоосвіті, вихованню, культурі читання. Термін уведено в 20-х роках ХХ ст. російським книговидавцем, бібліографом і письменником М. Рубакінім (СКТ, с. 128); *ретроспективна бібліографія* – вид бібліографії, призначенням якого є підготовка та розповсюдження бібліографічної інформації про видання та інші документи за певний період часу в минулому (СКТ, с. 129).

Як бачимо, вид бібліографії уточнюють прикметники: *загальна, спеціальна, рекомендаційна, ретроспективна*. Якщо між першими двома термінами існує опозиція, що стосується системи “документ–споживач”, то наступні прикметники уточнюють *призначення*: сприяти загальній освіті чи готувати й розповсюджувати інформацію (трактування йде не під одним радикалом). Але зрозуміло, що *ретроспекція* – це погляд у минуле, тому увагу зосереджено на підготовці цієї бібліографічної інформації.

У другій групі термінів наявна додаткова уточнювальна інформація. Сюди належать терміни: *галузева бібліографія, краєзнавча бібліографія, країнознавча бібліографія, перспективна бібліографія, поточна бібліографія, універсальна бібліографія, державна бібліографія, національна бібліографія* (8 термінів). Розглянемо їх детальніше: *галузева бібліографія* – бібліографія, що подає інформацію про документ з певної галузі знань або обслуговує певну галузь знань та (або) практичної діяльності (КТСБСІ, с. 36); *універсальна бібліографія* – бібліографія, що подає інформацію про документи різного змісту з “універсуму” знань (або з усіх галузей знань) (КТСБСІ, с. 36); *краєзнавча бібліографія* – бібліографія, що подає бібліографічну інформацію, за змістом пов’язану з певною місцевістю в країні (КТСБСІ, с. 36); *країнознавча бібліографія* – бібліографія, що подає бібліографічну інформацію, за змістом пов’язану з певною країною (КТСБСІ, с. 36); *перспективна бібліографія* – бібліографія, яка виконує функцію випереджувального інформування про документи, що готуються до видання (КТСБСІ, с. 36); *поточна бібліографія* – бібліографія, яка виконує функцію регулярного інформування про нові документи, що вийшли у світ (тобто про документальний потік) (КТСБСІ, с. 36); *державна бібліографія* – бібліографія, призначенням якої є реєстрація всіх документів, опублікованих на території держави шляхом видання чи депонування у бібліографічних посібниках) (КТСБСІ, с. 36); *національна бібліографія* – бібліографія, що належить певній нації та включає такі напрями: 1) облік усіх документів, виданих на території країни; 2) облік документів, виданих національною мовою за межами країни; 3) облік документів, авторами яких є представники даної нації, які видані за межами країни будь-якою мовою; 4) облік документів, за змістом присвячених даній країні, незалежно від місця їх опублікування (КТСБСІ, с. 37). Серед розглянутих термінів виявлено лише один полісемічний.

Отже, двокомпонентні терміни з уточнювальними прикметниками: *галузева, універсальна, краєзнавча, країнознавча, перспективна, поточна* – конкретизують інформацію про документ, і деякі з цих термінів вступають у парадигматичні відношення. Зокрема, прикметники *галузева – універсальна б.* – уточнюють сферу охоплення інформації; *перспективна – поточна б.* – указують на час опису інформації, а прикметники *краєзнавча – країнознавча б.* – окреслюють інформацію, пов'язану з певною країною чи місцевістю.

Третю групу термінів становлять словосполучення з прикметником **бібліографічний**, похідним від **бібліографія**, який, поєднуючись з іменниками, утворює нові термінологічні сполучення – дво-, три- та багатокомпонентні наукові назви (*бібліографічний опис, бібліографічний текст, бібліографічна продукція, бібліографічні ресурси, бібліографічне видання, бібліографічна техніка, бібліографічний посібник, бібліографічний покажчик, бібліографічний репертуар, бібліографічний список, бібліографічний огляд, бібліографічна бесіда, бібліографічний бюлетень, бібліографічний журнал, бібліографічна характеристика, бібліографічні дані, бібліографічний запис, бібліографічна предметизація, бібліографічна систематизація, бібліографічне групування, бібліографічний пошук, бібліографічне виявлення, бібліографічний добір, бібліографічний запит, бібліографічна довідка, бібліографічне редагування, бібліографічне обслуговування, бібліографічна смужка, бібліографічне посилання, бібліографічне повідомлення, бібліографічна інформація, бібліографічна примітка, бібліографічна картка, бібліографічна довідка*) (34 терміни).

Названі терміни позначають:

- **сукупність чогось:** *бібліографічний опис, бібліографічний текст, бібліографічна продукція, бібліографічні ресурси, бібліографічне видання, бібліографічна техніка* (6 термінів). Наприклад: бібліографічний опис – сукупність бібліографічних відомостей про видання, наведених за встановленими правилами і призначених для його ідентифікації та загальної характеристики (СКТ, с. 22); бібліографічний текст – сукупність у посібнику всіх бібліографічних записів. Останні можна об'єднувати в однорідні групи, рубрики й підрубрики, що своєю чергою можуть складатися з розділів і підрозділів (Там само, с. 23); бібліографічна продукція – сукупність бібліографічних посібників, документально зафіксована бібліографічна інформація як результат і засіб практичної бібліографічної діяльності (КТСБСІ, с. 33); бібліографічні ресурси – 1) сукупність бібліографічних посібників, яка є результатом минулої праці з бібліографування, продуктом історичного часу і засобом майбутньої праці з бібліографічного обслуговування. Те саме, що “*бібліографічна продукція*”; 2) все, що забезпечує бібліографічну діяльність в усіх її видах (Там само, с. 33); бібліографічне видання – інформаційне видання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів (СКТ, с. 22); бібліографічна техніка – сукупність засобів, призначених для бібліографічної роботи, включаючи й засоби її механізації та автоматизації (ДЗБІБ, с. 18).

- **посібники:** *бібліографічний посібник, бібліографічний покажчик, бібліографічний репертуар, бібліографічний список, бібліографічний огляд, бібліографічна бесіда, бібліографічний бюлетень, бібліографічний журнал* (8 термінів). Наприклад, бібліографічний посібник (упорядкована множина бібліографічних записів) (СКТ, с. 23) або (документальна форма існування

бібліографічної інформації; впорядкована множина бібліографічних записів (КТСБСІ, с. 33); бібліографічний покажчик – бібліографічний посібник, який має складну структуру та довідковий апарат (передмова, допоміжні покажчики, зміст, список скорочень тощо (СКТ, с. 22); бібліографічний репертуар – ретроспективний бібліографічний покажчик, який містить бібліографічні записи про всі видання, випущені на певній території за певний час (Там само, с. 23); бібліографічний список – бібліографічний посібник з простою структурою бібліографічного тексту та невеликою кількістю бібліографічних записів (до 50). Список, який містить менше 20 записів, називається коротким бібліографічним списком (СКТ, с. 23); бібліографічний огляд – бібліографічний посібник, що включає узагальнену характеристику групи документів, які об'єднуються за певною ознакою, та бібліографічні описи цих документів (КТСБСІ, с. 46); бібліографічна бесіда – бібліографічний посібник, який містить зв'язну розповідь про документи, послідовну характеристику кожного з них (Там само, с. 46); бібліографічний бюлетень – періодичний бібліографічний посібник, який регулярно інформує про нові документи (Там само, с. 46); *бібліографічний журнал* – періодичний бібліографічний посібник, що об'єднує бібліографічні повідомлення різноманітних жанрів (Там само, с. 46).

- **характеристику, аналіз видання:** *бібліографічна характеристика, бібліографічні дані, бібліографічний запис* (3 терміни). Наприклад: бібліографічна характеристика – складання бібліографічних записів на підставі бібліографічного аналізу документів (їх форми та змісту) результат даного процесу (Там само, с. 33); бібліографічні дані – конкретні відомості про документ (його автора, назву, місце та рік видання, кількість сторінок, зміст та ін.), що використовуються при складанні бібліографічного опису документа та в інших формах бібліографічної характеристики (Там само, с. 38); бібліографічний запис – розгорнута бібліографічна характеристика видання, в якій бібліографічний опис доповнений тими чи іншими елементами: заголовком, анотацією чи рефератом, класифікаційними індексами, авторським знаком, предметними рубриками тощо (СКТ, с. 22).

- **уточнення чогось:** *бібліографічна предметизація, бібліографічна систематизація, бібліографічне групування* (3 терміни). Наприклад: бібліографічна предметизація – визначення предметної рубрики, яка відповідає змісту документа (КТСБСІ, с. 39); бібліографічна систематизація – визначення класифікаційного індексу документа згідно з певною схемою класифікації (Там само, с. 39); бібліографічне групування – об'єднання бібліографічних записів у групи за визначеними ознаками (Там само, с. 39);

- **дію, процес:** *бібліографічний пошук, бібліографічне виявлення, бібліографічний добір, бібліографічний запит, бібліографічна довідка, бібліографічне редагування, бібліографічне обслуговування* (7 термінів). Наприклад: бібліографічний пошук – 1) пошук відомостей про документ (тобто бібліографічної інформації); 2) пошук документів за джерелами бібліографічної інформації (Там само, с. 27); бібліографічне виявлення – виявлення документів як об'єктів бібліографування з метою їх подальшого бібліографічного оброблення (Там само, с. 38); бібліографічний добір – добір документів відповідно до визначених критеріїв з метою їх відображення в бібліографічній інформації (Там само, с. 38); бібліографічний запит – вимога на бібліографічну інформацію, яка надійшла від споживача до організації, що здійснює бібліографічне обслуговування (Там само,

с. 43); бібліографічна довідка – відповідь на разовий інформаційний чи бібліографічний запит, яка містить бібліографічну інформацію) (Там само, с. 43); бібліографічне редагування – редагування бібліографічних записів або бібліографічних посібників згідно з вимогами нормативних та методичних документів) (Там само, с. 41); бібліографічне обслуговування – процеси доведення бібліографічної інформації до споживачів (читачів, абонентів бібліотек, користувачів інформаційних систем тощо), які включають також певні процесії підготовки бібліографічної інформації) (Там само, с. 34).

- **елемент, частину чогось:** *бібліографічна смужка, бібліографічне посилання, бібліографічне повідомлення, бібліографічна інформація, бібліографічна примітка, бібліографічна картка, бібліографічна довідка* (7 термінів). Наприклад: бібліографічна смужка – рядок уздовж корінця четвертої сторінки обкладинки періодичного чи продовжуваного видання з номером ISSN та бібліографічними відомостями про це видання (СКТ, с. 22); бібліографічне посилання – повний або скорочений бібліографічний опис джерела, використаного автором у тексті твору. Залежно від місця розташування посилання поділяються на внутрішньотекстові (тобто заверстані в основному тексті), підрядкові (в нижній частині полоси, під основним текстом), затекстові (в кінці відповідного розділу твору чи в кінці книги (СКТ, с. 22); бібліографічне повідомлення – елемент бібліографічної інформації, який містить організовані за певними правилами відомості про документ, його частину чи групу документів (КТСБСІ, с. 33); бібліографічна інформація – інформація про документ (його частину чи документальний потік, документальний масив), опублікований шляхом видання чи депонування, яка створюється з метою інформування споживача про існування документа (КТСБСІ, с. 18); бібліографічна примітка – різні відомості про твір друку, які не включено в текст опису і мають на меті уточнити дані каталогізаційного опису або розкрити специфічні особливості книги (ДЗБІБ, с. 17); бібліографічна картка – картка з бібліографічним описом твору друку, що включено у бібліографію (Там само, с. 17); бібліографічна довідка (складена на запит читача, установи, організації, усна або письмова довідка, що містить відомості про літературу з певного питання, теми тощо) (Там само, с. 17).

Отже, основне навантаження в терміні несуть іменники, які уточнюють відомості про документ, зокрема, про їх сукупність: записів, посібників, засобів; указують на характеристику чи аналіз документа; окреслюють певний елемент бібліографічної інформації чи його частину. Однак сума значень іменника і прикметника не дорівнює значенню терміна.

Окрему групу становлять терміни, де іменник **бібліографія** входить і в інші багатокомпонентні термінологічні сполуки, зокрема, таких у галузевих термінологічних словниках було виявлено лише три. Вони конкретизують функціональне призначення бібліографії: *видавничо-книготорговельна бібліографія, бібліотечно-каталожна бібліографія, науково-допоміжна бібліографія* (3 терміни):

видавничо-книготорговельна бібліографія – бібліографія, призначенням якої є рекламування видавничої продукції та сприяння книгообігу (КТСБСІ, с. 36);

бібліотечно-каталожна бібліографія – бібліографія, призначенням якої є відображення бібліотечних фондів у бібліографічній інформації (Там само, с. 36);

науково-допоміжна бібліографія – бібліографія, призначенням якої є сприяння науковій та професійно-виробничій діяльності (Там само, с. 36).

Велику групу термінологічних сполук виявлено із прикметником – **бібліографічний**, який у поєднанні з іменником і прикметником утворює складні термінологічні сполуки (24 терміни). Вони позначають:

- **сукупність чогось**: *бібліографічний апарат видання, практична бібліографічна діяльність* (2 терміни).

бібліографічний апарат видання – сукупність наявних у виданні бібліографічних посилань, прикнижкових чи пристатейних бібліографічних списків літератури та бібліографічних покажчиків (іменних, предметних, географічних тощо (СКТ, с. 22);

практична бібліографічна діяльність – сукупність процесів виробництва та поширення бібліографічної інформації, які умовно поділяються на бібліографування та бібліографічне обслуговування (розрізняються залежно від аспекту розгляду (КТСБСІ, с. 34)

- **упорядковану сукупність**: *бібліотечно-бібліографічна класифікація* (1 термін). Бібліотечно-бібліографічна класифікація – ієрархічна комбінаційна система класифікації видань, призначена для організації бібліотечних фондів, систематичних каталогів і картотек. Індекс ББК – обов'язковий елемент вихідних відомостей видання (СКТ, с. 22);

- **діяльність, навчання**: *професійна бібліографічна діяльність, бібліографічне навчання споживачів, управлінська бібліографічна діяльність, загальна ретроспективна бібліографія* (4 терміни): професійна бібліографічна діяльність – галузь інформаційної діяльності комунікативних посередників, яка спрямована на задоволення бібліографічних потреб споживачів інформації (КТСБСІ, с. 34); бібліографічне навчання споживачів – передача споживачам інформації комплексу знань про інформаційні та бібліографічні ресурси, про методи бібліографування, бібліографічного пошуку та бібліографічного самообслуговування, підготовка споживачів до успішного використання бібліографічної інформації (Там само, с. 34); управлінська бібліографічна діяльність – управління бібліографічною справою; організаційна діяльність у галузі бібліографії та методична діяльність (допомога з боку певних центрів іншим установам і працівникам у вдосконаленні бібліографічної роботи) (Там само, с. 35); загальна ретроспективна бібліографія – бібліографічна діяльність, спрямована на створення універсальних ретроспективних покажчиків документів, які видані протягом тривалого хронологічного періоду (Там само, с. 37).

- **види пошуку**: *уточнювальний бібліографічний пошук, тематичний бібліографічний пошук, адресний бібліографічний пошук* (3 терміни).

Уточнювальний бібліографічний пошук – пошук відсутніх та (або) уточнення перекручених елементів бібліографічного опису документа (Там само, с. 43); тематичний бібліографічний пошук – пошук бібліографічної інформації з визначеною темою (Там само, с. 43); адресний бібліографічний пошук – пошук даних про наявність та (або) місцезнаходження документа в певному фонді (Там само, с. 43).

- **види бібліографічних посібників**: *анотований бібліографічний посібник, внутрішньожурнальний бібліографічний посібник, внутрішньокнижковий бібліографічний посібник, галузевий бібліографічний посібник, краєзнавчий бібліографічний посібник, науково-допоміжний бібліографічний посібник, персональний бібліографічний посібник, популярний бібліографічний посібник,*

прикнижний бібліографічний посібник, пристатейний бібліографічний посібник, регіональний бібліографічний посібник, рекомендаційний бібліографічний посібник, ретроспективний бібліографічний посібник, універсальний бібліографічний посібник (14 термінів). Наприклад: анований бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, в якому всі або більшість бібліографічних записів включають анотації) (СОТЗБІД, с. 5); внутрішньожурнальний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, опублікований у журналі як самостійний матеріал (Там само, с. 15); внутрішньокнижковий бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, включений до складу будь-якого неперіодичного видання в якості самостійного матеріалу (Там само, с. 15); галузевий бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, що відображає документи з певної галузі знання (Там само, с. 16); красзнавчий бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, що відображає документи про певну місцевість в країні) (Там само, с. 30); науково-допоміжний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, націлений на допомогу науково-видавничій діяльності (Там само, с. 32); персональний бібліографічний посібник – біобібліографічний посібник, присвячений одній особі (Там само, с. 37); популярний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, призначений для задоволення пізнавальних інтересів широких кіл читачів (Там само, с. 38); прикнижний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, уміщений у книзі і, як правило, відображає документи з її тематикою, використані, цитовані і (або) рекомендовані (Там само, с. 39); пристатейний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, який розміщений після статті і відображає документи з її тематикою: використані, цитовані і (або) рекомендовані (Там само, с. 40); регіональний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, виданий в певному регіоні і (або) відображає документи, які пов'язані з регіоном за походженням, змістом та іншими ознаками (Там само, с. 41); рекомендаційний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, рекомендований читачам, що відбиває документи, відібрані за відповідними змістовими та якісними критеріями (Там само, с. 41); ретроспективний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, що відбиває масив документів будь-якого історичного періоду) (Там само, с. 42); універсальний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, що містить документи з усіх галузей знання (Там само, с. 45).

Синонімія наявна в таких термінах: *бібліографічне виявлення – бібліографічний розшук; бібліографічна продукція – бібліографічний ресурс; бібліографія державна – бібліографія національна; бібліографія бібліографії – бібліографія другого ступеня – метабібліографія; бібліографічна рідкість – рідкісна книга – бібліографічний унікаліум; бібліографічні дані – бібліографічні відомості.*

Наприклад: бібліографічне виявлення – виявлення документів як об'єктів бібліографування з метою їх подальшої бібліографічної обробки (КТСБСІ, с. 38); бібліографічний розшук – цілеспрямоване, логічно обгрунтоване виявлення в різних джерелах творів друку, що мають бути відображені у відповідній бібліографії (ДЗБІБ, с. 21); бібліографічна продукція – сукупність бібліографічних посібників, документально зафіксована бібліографічна інформація як результат і засіб практичної бібліографічної діяльності (КТСБСІ, с. 33); бібліографічний ресурс – сукупність бібліографічних посібників, яка є результатом минулої праці

з бібліографування, продуктом історичного часу і засобом майбутньої праці з бібліографічного обслуговування (Там само, с. 33).

У дослідженні розглянуто 80 термінологічних сполук, які містять слова *бібліографія* і *бібліографічний*. Кожний блок таких термінів має свої лексико-семантичні групи, за структурою вони можуть бути однослівними (7 термінів) або багатокомпонентними (73 терміни). Так, сполук зі словом *бібліографія* виявлено сім груп, які окреслюють назви осіб за професійною або виконуваною роботою, наукові розділи, дисципліну, процес, тип-видову характеристику, функціональне призначення терміна та назви, які інформують про щось (7 однокомпонентних і 12 термінів, які входять до складу словосполучень). Трикомпонентних сполук з іменником *бібліографія* виявлено лише 3. А слово *бібліографічний* входить до 34 двокомпонентних словосполучень, які згруповано у шість лексико-семантичних груп, як-от: сукупність чогось, назви посібників, аналіз видання, уточнення чогось, дія або процес, певна діяльність або навчання та види пошуку; та до 24 трикомпонентних термінологічних сполук, які згруповано у п'ять груп, а саме: сукупність чогось, упорядковану сукупність, діяльність або навчання, види пошуку, види бібліографічних посібників.

Отже, термінологічне гніздо зі словом *бібліографія* виявляє свою специфіку щодо термінного наповнення, будучи його ядром, а прикметник *бібліографічний* доповнює чи конкретизує інші термінологічні гнізда (*б. посібник, б. ресурс, б. запис, б. показчик, б. систематизація* тощо).

Робота має перспективу дослідження інших термінів із компонентом *бібліо-*.

1. *Сташко М. В.* Семантичні особливості слів з терміноелементом бібліо- / М. Сташко // Проблеми української термінології : Вісник держ. ун-ту "Львівська політехніка". – 2000. – № 402. – С. 311 – 314.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

КТСБСІ – Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка (керівник), Г. В. Сілков, Л. О. Черепуха та ін.; наук. ред. і авт. вступ. ст. Г. М. Швецова-Водка. – К. : Книжкова палата України, 1998. – 116 с.

СКТ – Словник книгознавчих термінів / В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко. – К. : ТоВ "Видавництво Аратта", 2003. – 160 с.

ДЗБІБ – Куделько Е. В. Довідник з бібліотекознавства і бібліографії / Е. В. Куделько, С. Й. Мінц; під наук. ред. М. П. Бронштейн. – Харків : Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1969. – 249 с.

СОТЗБІД – Словник основних термінів з бібліотечно-інформаційної діяльності / уклад. М. В. Безрука. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2013. – 48 с.

R. S. Bilousova

TERMS WITH THE COMPONENT "BIBLIO" IN THE BRANCH TERM SYSTEM OF BIBLIOGRAPHY STUDYING

Terms with the component "biblio" in the branch term system of bibliography studying. The article outlines language peculiarities of terms bibliography studying with the component "biblio" that were collected from branch terminological dictionaries. One-word and multiword terminological collocations that contain words "bibliography",

“bibliographical” were studied and they were grouped on the basis of their meaning, thematic and lexical-semantic groups were distinguished.

К е у о р д с : the Ukrainian language, terminology, bibliography studying term, words with the component “biblio”.

УДК 811.161.2'373.421

О. І. ВАСЕЦЬКА
(Київ, Україна)

КОНЦЕПЦІЙНА СИНОНІМІЯ В ТЕРМІНОСИСТЕМІ СИНТАКСИСУ: СЕМАНТИЧНІ ВАРІАНТИ ТЕРМІНА ОБСТАВИНА

Проаналізовано явище концепційної синонімії (на матеріалі синтаксичних термінів обставина, сирконстант, детермінант, ад'юнкт, причеченнєвик, обставинний поширювач). Подано класифікацію термінів-варіантів. З'ясовано особливості семантики синтаксичних термінів із близьким значенням.

К л ю ч о в і с л о в а : термінологія, синтаксична термінологія, варіантність, синонімія, концепційна синонімія (квазісинонімія).

Дослідницькі пріоритети в мовознавстві ХХІ ст. спричинюють перегляд традиційних положень про природу мовних одиниць. Відтак розуміння того, що мова є знаковою системою, покликаною виражати результати пізнавальної діяльності людей, закріплювати та зберігати суспільний досвід, зумовило необхідність розглядати людину в мові, а мову як засіб розуміння (пізнання) людини. На сьогодні показником еволюції наукового мислення, що визначає розвиток усіх сфер та галузей життя, є формування та “удосконалення” термінологій.

Сучасна наукова парадигма в термінознавчих пошуках дозволяє виявити об'єктивно наявні взаємозв'язки між буденним (звичайним) та абстрактно-логічним знанням, між наївною та науковою картинами світу, проаналізувати виникнення та еволюцію спеціального знання в широкому контексті, з'ясувати причини та механізми динамічних процесів у сфері професійної номінації з урахуванням змінюваних когнітивно-комунікативних потреб людей [5, с. 14–15].

Мова науки – це складна динамічна система, якій притаманний неперервний розвиток поняттєвого апарату, і, відповідно, варіативність мовних засобів, а також швидкі темпи пристосування до змінюваних умов функціонування термінів. Проблеми варіативності в термінології присвячено низку праць К. Я. Авербуха, Л. А. Булаховського, Г. Й. Винокура, І. І. Ворони, Г. А. Іванової, І. М. Кочан, Т. В. Михайлової, В. М. Молодця, С. Є. Нікітіної, Е. В. Неженець,

О. І. ВАСЕЦЬКА, 2017